

PAPER-III MARATHI

Signature and Name of Invigilator

1. (Signature) _____

(Name) _____

2. (Signature) _____

(Name) _____

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--	--

(In figures as per admission card)

Roll No. _____

(In words)

J 3 8 1 1

Time : 2 1/2 hours]

[Maximum Marks : 200

Number of Pages in this Booklet : 32

Number of Questions in this Booklet : 19

Instructions for the Candidates

- Write your roll number in the space provided on the top of this page.
- Answer to short answer/essay type questions are to be given in the space provided below each question or after the questions in the Test Booklet itself.

No Additional Sheets are to be used.

- At the commencement of examination, the question booklet will be given to you. In the first 5 minutes, you are requested to open the booklet and compulsorily examine it as below :
  - To have access to the Question Booklet, tear off the paper seal on the edge of this cover page. Do not accept a booklet without sticker-seal and do not accept an open booklet.
  - Tally the number of pages and number of questions in the booklet with the information printed on the cover page. Faulty booklets due to pages/questions missing or duplicate or not in serial order or any other discrepancy should be got replaced immediately by a correct booklet from the invigilator within the period of 5 minutes. Afterwards, neither the Question Booklet will be replaced nor any extra time will be given.**
- Read instructions given inside carefully.
- One page is attached for Rough Work at the end of the booklet before the Evaluation Sheet.
- If you write your Name, Roll Number, Phone Number or put any mark on any part of the Answer Sheet, except for the space allotted for the relevant entries, which may disclose your identity, or use abusive language or employ any other unfair means, you will render yourself liable to disqualification.
- You have to return the test booklet to the invigilators at the end of the examination compulsorily and must not carry it with you outside the Examination Hall.
- Use only Blue/Black Ball point pen.
- Use of any calculator or log table etc., is prohibited.

परीक्षार्थियों के लिए निर्देश

- पहले पृष्ठ के ऊपर नियत स्थान पर अपना रोल नम्बर लिखिए ।
- लघु प्रश्न तथा निबंध प्रकार के प्रश्नों के उत्तर, प्रत्येक प्रश्न के नीचे या प्रश्नों के बाद में दिये हुए रिक्त स्थान पर ही लिखिये ।
इसके लिए कोई अतिरिक्त कागज का उपयोग नहीं करना है ।
- परीक्षा प्रारम्भ होने पर, प्रश्न-पुस्तिका आपको दे दी जायेगी । पहले पाँच मिनट आपको प्रश्न-पुस्तिका खोलने तथा उसकी निम्नलिखित जाँच के लिए दिये जायेंगे, जिसकी जाँच आपको अवश्य करनी है :
  - प्रश्न-पुस्तिका खोलने के लिए उसके कवर पेज पर लगी कागज की सील को फाड़ लें । खुली हुई या बिना स्टीकर-सील की पुस्तिका स्वीकार न करें ।
  - कवर पृष्ठ पर छपे निर्देशानुसार प्रश्न-पुस्तिका के पृष्ठ तथा प्रश्नों की संख्या को अच्छी तरह चेक कर लें कि वे पूरे हैं । दोषपूर्ण पुस्तिका जिनमें पृष्ठ/प्रश्न कम हों या दुबारा आ गये हों या सीरियल में न हों अर्थात् किसी भी प्रकार की त्रुटिपूर्ण पुस्तिका स्वीकार न करें तथा उसी समय उसे लौटाकर उसके स्थान पर दूसरी सही प्रश्न-पुस्तिका ले लें । इसके लिए आपको पाँच मिनट दिये जायेंगे । उसके बाद न तो आपकी प्रश्न-पुस्तिका वापस ली जायेगी और न ही आपको अतिरिक्त समय दिया जायेगा ।**
- अन्दर दिये गये निर्देशों को ध्यानपूर्वक पढ़ें ।
- उत्तर-पुस्तिका के अन्त में कच्चा काम (Rough Work) करने के लिए मूल्यांकन शीट से पहले एक पृष्ठ दिया हुआ है ।
- यदि आप उत्तर-पुस्तिका पर नियत स्थान के अलावा अपना नाम, रोल नम्बर, फोन नम्बर या कोई भी ऐसा चिह्न जिससे आपकी पहचान हो सके, अंकित करते हैं अथवा अभद्र भाषा का प्रयोग करते हैं, या कोई अन्य अनुचित साधन का प्रयोग करते हैं, तो परीक्षा के लिये अयोग्य घोषित किये जा सकते हैं ।
- आपको परीक्षा समाप्त होने पर उत्तर-पुस्तिका निरीक्षक महोदय को लौटाना आवश्यक है और इसे परीक्षा समाप्ति के बाद अपने साथ परीक्षा भवन से बाहर न लेकर जायें ।
- केवल नीले/काले बाल प्वाइंट पेन का ही इस्तेमाल करें ।
- किसी भी प्रकार का संगणक (केलकुलेटर) या लॉग टेबल आदि का प्रयोग वर्जित है ।

MARATHI
मराठी

PAPER – III
प्रश्नपत्रिका – III

Note : This paper is of **two hundred (200)** marks containing **four (4)** sections. Candidates are required to attempt the questions contained in these sections according to the detailed instructions given therein.

सूचना : ही प्रश्नपत्रिका **दोनशे (200)** गुणांची असून तिच्यात **चार (4)** विभाग आहेत. प्रत्येक विभागांतर्गत तपशीलवार सूचनांप्रमाणे उमेदवाराने प्रश्न सोडवायचे आहेत.

SECTION – I

विभाग – I

Note : This section consists of two essay type questions of **twenty (20)** marks each, to be answered in about **five hundred (500)** words each. **(2 × 20 = 40 marks)**

सूचना : या विभागात **वीस - वीस (20)** गुणांचे **दोन** निबंधात्मक प्रश्न आहेत. प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर सुमारे **पाचशे (500)** शब्दांत लिहिणे अपेक्षित आहे. **(2 × 20 = 40 गुण)**

1. “मराठीतील वैचारिक गद्यलेखन हळूहळू क्षीण होते चालले आहे” या विधानाची साधकबाधक चर्चा करा.

किंवा

साहित्यविचारातील देशीवादाची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करून तिची बलस्थाने आणि शबलस्थाने वर्णन करा.

2. साहित्यनिर्मिती आणि साहित्यबाह्य शक्ती यांच्यातील ताणतणाव स्पष्ट करा.

किंवा

मराठी विषयातील संशोधनाला प्रेरणा व प्रोत्साहन देण्यासाठी कोणते उपाय योजता येतील, त्याची चर्चा करा.

SECTION – II
विभाग – II

Note : This section contains **three (3)** questions from each of the electives/specializations. The candidate has to choose only one elective/specialization and answer all the three questions contained therein. Each question carries **fifteen (15)** marks and is to be answered in about **three hundred (300)** words **(3 × 15 = 45 marks)**

सूचना : या विभागात प्रत्येक ऐच्छिक/अभ्यासक्रमावर आधारित **तीन (3)** प्रश्न आहेत. उमेदवाराने कोणताही एकच ऐच्छिक विषय निवडावयाचा आहे त्यामधील तिन्ही प्रश्न अनिवार्य आहेत. प्रत्येक प्रश्नास **पंधरा (15)** गुण असून त्याचे उत्तर सुमारे **तीनशे (300)** शब्दांत लिहिणे अपेक्षित आहे. **(3 × 15 = 45 गुण)**

ऐच्छिक I – लोकसाहित्य

3. लोकसाहित्याची व्याप्ती स्पष्ट करून लोकसाहित्याच्या संकलनातील अडचणींचे वर्णन करा.
4. लोककथांचे विविध प्रकार सोदाहरण लिहा.
5. तमाशा व कीर्तन यां पैकी **एका** लोककलेचा परिचय करून द्या.

किंवा

ऐच्छिक II – तौलनिक साहित्याभ्यास

3. प्रत्यक्ष प्रभाव (Direct influence) आणि अप्रत्यक्ष प्रभाव (indirect influence) या संकल्पना सोदाहरण स्पष्ट करा.
4. भारतीय साहित्य या संकल्पनेचे स्वरूप विशद करा.
5. ब्रिटिश अमदानीतील मराठी कवितेवर इंग्लिश काव्याचा प्रभाव कसा आणि किती पडला, ते सांगा,

किंवा

ऐच्छिक III – स्त्रीवादी साहित्याभ्यास

3. स्त्रीवादी साहित्याभ्यास केवळ स्त्रियांनी लिहिलेल्या साहित्याचाच करता येतो का, ते सांगून या साहित्याभ्यासाची उपयुक्तता वर्णन करा.
4. मराठीतील स्त्रियांच्या कवितेमधील आत्मभानाचे स्वरूप सोदाहरण स्पष्ट करा.
5. मराठीतील स्त्रियांच्या आत्मकथनांपैकी कोणते आत्मकथन तुम्हाला स्त्रीवादी दृष्टिकोनातून श्रेष्ठ वाटते ? का ?

किंवा

ऐच्छिक IV – ग्रामीण साहित्य

3. ग्रामीण साहित्यनिर्मितीमागील प्रेरणा सांगून मराठी ग्रामीण साहित्याच्या वाटचालीतील टप्पे सांगा.
4. मराठी ग्रामीण कथांतून ग्रामजीवनातील समस्या कितपत प्रभावीपणे आविष्कृत झाल्या आहेत, त्याची चर्चा करा.
5. र.वा. दिघे आणि आनंद यादव या दोन कादंबरीकारांनी ग्रामीण कादंबरी कशी घडवली, त्याचे विवेचन करा.

किंवा

ऐच्छिक V – दलित साहित्य

3. 'दलित साहित्याचे वेगळेपण दलित जीवनानुभूतीत सामावलेले आहे', या विधानाच्या संदर्भात दलित साहित्यातील सामाजिकतेची चर्चा करा.
4. दलित कथेच्या स्वरूपवैशिष्ट्यांचे विवेचन करून त्यातील बाबूराव बागूल यांचे योगदान वर्णन करून सांगा.
5. प्रस्थापित आत्मचरित्रापेक्षा दलित आत्मकथने कशी भिन्न आहेत ते ऊर्मिला पवार यांच्या 'आयदान' च्या आधारे स्पष्ट करा.

SECTION – III

विभाग – III

Note : This section contains **nine (9)** questions of **ten (10)** marks, each to be answered in about **fifty (50)** words. **(9 × 10 = 90 marks)**

सूचना : या विभागात **दहा-दहा (10-10)** गुणांचे **नऊ (9)** प्रश्न आहेत. प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर सुमारे **पन्नास (50)** शब्दांत लिहिणे अपेक्षित आहे. **(9 × 10 = 90 गुण)**

6. संतकवयित्रींच्या काव्यनिर्मितीमुळे मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयात कोणती भर पडली ?

7. बखर या साहित्यप्रकाराची प्रमुख वैशिष्ट्ये सांगा.

8. मराठीचा शब्दसंग्रह कोणकोणत्या भाषांमुळे समृद्ध झाला आहे ते उदाहरणे देऊन सांगा.

9. व्यंजना या शब्दशक्तीचे कार्य स्पष्ट करून व्यंजनेचे प्रकार सांगा.

10. साहित्याच्या अभ्यासास समाजशास्त्रीय समीक्षा कोणत्या प्रकारे उपयोगी पडते ते लिहा.

11. कथा व कादंबरी या साहित्यप्रकारांतील साम्यभेद सांगा.

12. चरित्र-आत्मचरित्र या साहित्यप्रकारांतील कल्पिताचे स्थान स्पष्ट करा.

13. महाराष्ट्राच्या संप्रदायसंबद्ध इतिहासात वारकरी संप्रदाय सर्वात प्रभावी का ठरला ?

---

14. सामाजिक पर्यावरणाचा वाङ्मयनिर्मितीवर कोणता परिणाम घडतो ते सांगा.

SECTION – IV

विभाग – IV

Note : This section contains **five (5)** questions of **five (5)** marks each based on the following passage. Each question should be answered in about **thirty (30)** words.

(5 × 5 = 25 marks)

सूचना : या विभागात खालील उताऱ्यावर आधारित **पाच (5)** प्रश्न आहेत. प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर सुमारे **तीस (30)** शब्दांत लिहिणे अपेक्षित आहे. प्रत्येक प्रश्नास **पाच (5)** गुण आहेत. (5 × 5 = 25 गुण)

कलाकृतीचा आस्वाद हा नुसता डोक्याने, बुद्धीने घेता येत नाही. तो संपूर्ण व्यक्ति मत्त्वानेच घ्यावा लागतो. प्रथम संवेदनांनी, मनाने, हृदयाने घ्यावा लागतो. बुद्धी मग त्याचा पाठपुरावा करील. म्हणून 'समरस' होता येण्याची शक्ती प्रथम असावी लागते, आणि ह्या झऱ्याचे उगमस्थान जीवनाची आस्वाद-वृत्ती हेच आहे. त्यातही पुनः कलास्वादवृत्ती असली तरी तेवढ्यानेच सर्व कलांचा आस्वाद घेतायेतो असे नाही. म्हणून पोहोऱ्यात काही यायचे असेल तर आपल्या आडात काय आहे हे आधी आणि प्रामाणिक पणे जाणायला हवे. या बाबतीत मी स्वतःचेच उदाहरण देतो. चित्रकलेशी माझा परिचय आहे. चित्रकलेचा इतिहास मला ज्ञात आहे. नवचित्रकलेच्या मूलभूत प्रवृत्ती, त्यातील प्रयोग, निरनिराळ्या चित्रकारांनी तिच्यात टाकलेली भर, वगैरे गोष्टींबद्दल मी चित्रकारांशी व कलातज्ञांशी वाद घालू शकेन आणि 'इरेस पडलो' तर हे सगळे ज्ञान शीर्षासन करुन उलटे उभे करीत त्यांच्यावर छापही पाडीन. (कधीकधी ते या कामासाठी उपयोगीही पडते !) परंतु अनेकदा व अनेक चित्रे पाहूनही मला मनात मात्र आजही जाणवते ते हे की, चित्रकलेतील सौंदर्य दर्शनाशी माझ्या रसवृत्तीची तार जुळत नाही. तिचा 'फील' येत नाही. आणि ती एक 'जागा' अशी आहे की तिथे गोळा केलेले हे सारे ज्ञान भुस्कट ठरते, वाया जाते. परंतु आपणासाठी एखाद्या सौंदर्यरूपाचा दरवाजा खुला आहे असे जाणवले की मग मात्र चपला बाहेर ठेवून, वाकून आत जावे; कारण की, हा गाभाऱ्याचा दरवाजा नेहमीच फार ठेंगणा असतो. ताठ चालणाऱ्यांची डोकी चौकटीला आपटतात. पण एकदा आत शिरल्यावर मात्र पुनः ताठ व्हावे. सतत लीन होउन राहिले की काहीच बघता येत नाही. रसिकाजवळ कलाकृतीतील चैतन्यांशाचा मान राखणारी आदब आणि त्याच चैतन्यांशाची प्रत ओळखणारा आत्मविश्वास ही दोन्ही असावी लागतात. कलाकृतीला स्वत्व आसते व अतिशय जिवंत असते हे खरेच, पण तिचा रसास्वाद घेणाऱ्याचे स्वत्वही तसेच जिवंत आहे अशी तिलाही खात्री पटली तरच ती आपले सर्व भांडार खुले करते.

15. कलाकृतीच्या आस्वादाची प्रक्रिया कशी असते ?

16. लेखकाला चित्रकलेविषयी कोणते ज्ञान आहे ?

17. त्या ज्ञानाचा उपयोग लेखकाला कितपत होतो ?

18. सौंदर्यरूपाच्या दरवाज्यातून 'चपला बाहेर ठेवून, वाकून आत जावे' याचा अर्थ काय ?

19. कलाकृतीचे स्वत्व आणि आस्वादकाचे स्वत्व यांत कोणता संबंध असतो ?

Space For Rough Work

FOR OFFICE USE ONLY	
Marks Obtained	
Question Number	Marks Obtained
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	
13	
14	
15	
16	
17	
18	
19	

Total Marks Obtained (in words) .....

(in figures) .....

Signature & Name of the Coordinator .....

(Evaluation)

Date .....